

Конспект уроку № 155

Григорій Сковорода — мандрівний філософ

Link to audio: ukrainianlessons.com/episode155

Вступ

Привіт! Це Анна Огойко і мій подкаст «Уроки української» або Ukrainian Lessons Podcast. Це четвертий сезон подкасту, у якому я говорю повністю українською мовою, але повільно.

Зараз на подкасті триває цикл епізодів про відомих українців і українок. Минулого разу я розповідала вам про Олексу Довбуша — українського Робіна Гуда, ми його так називаємо.

А сьогодні хочу розповісти про українського Сократа, відомого філософа Григорія Сковороду. Його ще називають українським Сократом, українським Езопом і першим українським **хіпі**. Чому так? Сьогодні вам розкажу.

Для мене Григорій Сковорода — це особлива **постать**, тому що ми з ним навчалися в одному університеті, хоча в різні роки. Так, Григорій Сковорода навчався в Києво-Могилянській академії, де вчилася і я, але він вчився там майже 300 років тому, і, на відміну від мене, він так і не закінчив університет. Хоча Григорій Сковорода і став одним з найвидатніших українських філософів.

Григорій Сковорода — це досить особлива людина. Це людина, яка в українській культурі символізує свободу, волю. Наприклад, на своїй могилі він **заповів** написати такі слова: «Світ ловив мене, та не **впіймав**». То чому його ловив світ і чому не впіймав? Постараюсь пояснити вам все сьогодні. То як? Готові починати?

хіпі, гіпі — hippie

постать — figure, stature, personage

заповісти — 1) to bequeath, to make a testament;

2) to request

впіймати = спіймати =

зловити — to catch

Григорій Сковорода — мандрівний філософ

Григорій Савич Сковорода народився в 1722 році в селі Чорнухи на Полтавщині. Як я вже казала, він **вступив** до Києво-Могилянської академії і там вивчав **богослів'я**, тобто науку про Бога, про християнство, а також

вступити (в університет) — to enter (the university)

Конспект уроку №155

Григорій Сковорода — мандрівний філософ

риторику та інші класичні науки. Зокрема, він вивчав іноземні мови: латину, грецьку мову, **церковнослов'янську**, польську мови.

В академії були маленькі **стипендії**, і йому не вистачало на все грошей. Тому Григорій почав **підробляти** — він мав гарний голос, тобто вмів гарно співати, тому він став співаком. Як виявилось, його співи приносили досить непогані доходи. І одного разу йому **випала нагода** поїхати до Петербурга і співати там в царському хорі, тобто хорі при дворі імператора, на той час — імператриці. Отже, Сковорода покинув навчання в Києво-Могилянській академії і залишився співати в Петербурзі, в імператорському домі.

Тоді на троні сиділа імператриця Єлизавета Петрівна. Вона дуже любила музику і... українських хлопців. Тому Сковороді досить комфортно жилося в Петербурзі. У нього була хороша робота, гарна зарплата, а також безкоштовне житло при дворі і їжа.

Хоча, звичайно, життя не було завжди солодким: у Григорія не було свободи, так, він був дуже обмежений, і йому досить швидко стало там нудно.

Через два роки життя і роботи в Петербурзі Сковорода став головним музикантом імператриці, тоді він керував іншими музикантами. Але Григорію набридло таке життя, тому одного разу, під час поїздки до Києва, він **взяв і втік**.

Це був перший випадок, коли Сковорода відмовився від комфорту, від грошей **заряди** свободи і своїх принципів. Григорій повернувся до навчання в Києві і вивчав далі філософію, давньоєврейську мову, грецьку мову, латину.

І раптом його знайомий **поважний** генерал Вишневський вирішив взяти Сковороду з собою в подорож Європою. Ця подорож була призначена для того, щоб **закуповувати** вино для тої самої імператриці. Переважно вони купували вино в місті Токай, в Угорщині.

Отже, Григорій Сковорода провів в Європі п'ять років, під час цього періоду він пив хороше вино, спілкувався з європейцями, відкривав для себе, чим живе Європа і також європейська філософія.

Врешті-решт Сковорода знову повернувся додому, до навчання, в Києво-Могилянську академію. Можна сказати, що він був **вічним** студентом, бо так і не закінчив навчання в академії.

Сковорода працював то вчителем в школі, то приватним викладачем, але йому все **не сиділось на місці**. Його звільняли з роботи або він сам **звільнявся** і він починав щось нове. Зрештою, Сковорода став таким собі вільним **митцем**: він подорожував Україною і писав свої філософські твори.

Сковорода також багато перекладав твори відомих філософів і писав свої філософські трактати, а також він писав пісні і писав також **байки**. До речі, Сковорода — це один із перших українських байкарів.

богослів'я = теологія —
theology

риторика — rhetoric

церковнослов'янський —
Church Slavonic

стипендія — grant, stipend,
scholarship

заряди = для — for

поважний — respectable,
reputable, reliable

закуповувати — to buy in,
to purchase

вічний — eternal, everlasting

звільняти (з роботи) —
to discharge, to dismiss
митець — artist

байка — fable

Байка (знаєте такий жанр?) — це такий невеликий **алегоричний** твір, який розповідає якусь історію, зазвичай це історія про тварин, але ця історія має **повчальний** характер, вона має якийсь висновок, урок для людей. Першим байкарем вважають грецького письменника Езопа, а тому Сковороду ще називають «українським Езопом».

Одна з ідей Сковороди, яку він **розкриває** в своїй байці «Бджола та Шершень», — це ідея про сродну працю. **Сродна праця** — це робота, праця, яка **призначена** твоєму роду, твоїй крові, тобто це робота, до якої людина призначена, для якої вона народилась. Коли людина виконує сродну працю, їй зовсім не важко це робити, тому що це те, що їй найбільше подобається в житті.

Взагалі ідеї Сковороди переважно базуються на тому, що життя простіше, ніж ми думаємо собі. Його ідея в тому, що найпростіше дається нам легко, а те, що дається нам важко, це нам не потрібне взагалі.

Сковорода — автор багатьох афоризмів або **крилатих виразів**. Афоризми чи крилаті вирази — це щось таке, як **прислів'я**, але вони мають автора. Це певні слова, які **влучно** передають якусь розумну ідею. Ось, наприклад, один з афоризмів Сковороди: «Бери **вершину** і матимеш **середину**».

«Бери вершину і матимеш середину».

Або «Любов виникає з любові. Коли хочу, щоб мене любили, я сам перший люблю».

Ось такі афоризми, крилаті вислови Сковороди.

Загалом, основні теми філософії Сковороди — це любов, свобода, праця до душі і **спокій**. Насправді Сковорода до всього ставився спокійно, йому не потрібні були високі посади, багато грошей, він не боявся залишитися без нічого, він навіть не боявся померти.

Є ось така легенда про день смерті Сковороди. Коли Григорій відчув, що його смерть вже **не за горами**, він сам, власноруч **викопа**в собі **могилу**, тобто **яму**, куди його треба було **поховати**, коли він помер. Того вечора він поведився, як завжди, сміявся, жартував, спілкувався з людьми, пив вино (це йому завжди дуже подобалось робити), а потім просто ліг в ліжку і заснув. І так помер. Це легенда, але вона дуже відома в Україні. І на могилі за **заповітом** Сковороди написали такі слова: «Світ ловив мене, та не впіймав».

Йдеться про те, що Сковорода мав багато зв'язків, багато **впливових** друзів, багато можливостей, він міг жити в **достатку** при імператорському дворі, але цей світ не впіймав його, не зловив. Адже Сковорода зміг зберегти свою свободу, він залишився вільним.

Ось така історія про Григорія Сковороду... А зараз, як завжди, розгляньмо деякі цікаві вирази та ідіоми, які я згадувала.

алегоричний — allegorical, figurative

повчальний — instructive, didactic

розкривати — to show up, to discover

сродна праця — congenial work

призначений — assigned, destined, stated

прислів'я — proverb, saying

влучно — neatly, to the point

вершина — top

середина — 1) middle;

2) centre

спокій — quietness, calmness

викопати — to dig (out)

могила — grave, tomb

яма — pit, hole

поховати — to bury

заповіт — testament

впливовий — influential

достаток — 1) prosperity;

2) sufficiency

Корисні фрази та ідіоми

Спочатку буде одне слово — слово «підробляти». Я говорила, що коли Сковорода навчався в університеті, він підробляв — він заробляв додаткові гроші, будучи співаком.

Слово **підробляти** має два дуже різні значення:

По-перше, «підробляти» означає виготовляти **фальшиву** копію чогось, наприклад, можна підробляти або підробити гроші. Це будуть несправжні гроші, але вони будуть схожі на справжні. Це підроблені гроші або **підробка**.

Інше значення слова «підробляти» — додатково працювати, мати якусь додаткову роботу, яка не є основним видом діяльності, а просто приносить додатковий дохід.

Часто студенти підробляють. Підробляють не гроші, звичайно, а мають додаткову роботу. Студенти підробляють, щоб заробити трошки. Наприклад, коли я була студенткою, я підробляла офіціанткою і репетиторкою.

Підробляти.

Далі, як виявилось, ось це підробляння, ця додаткова робота приносила Сковороді непоганий дохід. І одного разу йому випала нагода поїхати до Петербурга і працювати там при царському дворі.

Йому **випала нагода**.

Слово «нагода» ми вже згадували в попередніх епізодах. Воно означає можливість — нагода.

Випала нагода або випала можливість — це коли несподівано з'явилась цікава, хороша можливість.

Наприклад, у 2017 році мені випала нагода викладати українську мову в Пенсильванському університеті.

Випала нагода мені — давальний відмінок.

Але врешті-решт Сковороді набридло його нудне життя в імператорському дворі і одного разу він **взяв** і **втік**.

Взяти і... робити щось — це така дуже гарна розмовна фраза, яку ми вживаємо, коли хтось зробив щось несподіване, щось зухвале і неочікуване, наприклад:

«Я говорила з ним по телефону, а він взяв і **поклав слухавку**. Жах!».

Або: «Я хотіла **тримати** це в **таємниці**, але взяла і розказала подрузі...».

Ой... Це сталося несподівано.

фальшивий — false, counterfeit

підробка — counterfeit, falsification

покласти слухавку — to put the phone down
тримати в таємниці — to keep smth a secret

Взяти і... зробити щось.

Пізніше Сковорода працював вчителем, викладачем, але йому все не сиділось на місці.

Не сидітись на місці — це ще одна гарна ідіома про людину, яка не може залишатися в одному місці. Цій людині хочеться рухатись, хочеться подорожувати, хочеться змінювати місце проживання. Їй просто не сидиться на місці.

І важливо, що ми вживаємо тут дієслово сидіти з «-ся» — сидітись: мені не сидиться на місці, йому не сидиться на місці. Це також давальний відмінок.

Кілька років тому моя мама часто мене питала: «Ну чому тобі не сидиться на місці?» — тому що в ті часи я весь час подорожувала.

Але зараз я сиджу на місці, бо... карантин.

Не сидиться на місці.

Григорій Сковорода — автор багатьох афоризмів і крилатих виразів.

Крилаті вирази або, по-іншому, афоризми.

«Крилаті вирази», «крилаті вислови» — це вислови, які мають **крила**, так? Насправді, це певні слова, які написав якийсь розумний автор і які ми досі повторюємо.

Багато крилатих виразів походять з **античної** культури, також з літератури і з філософії. Наприклад, ось такий крилатий вираз Декарта: “Cogito, ergo sum” — «Я мислю, отже, я існую».

Це крилатий вираз або крилатий вислів.

І насамкінець, коли Сковорода відчув, що смерть вже не за горами, він сам викопав собі могилу. Ось така легенда.

Не за горами — це означає дуже близько. Не далеко десь за горами, а близько, ось тут, близько або скоро.

Зараз триває карантин, зараз пандемія коронавірусу. Але сподіваємось, що вакцина від вірусу вже не за горами, правда?

Не за горами.

крила — wings

античний — ancient, classical

Цікавинка з граматики

Послухайте ще раз слова, які Сковорода заповів написати у себе на могилі — це «Світ ловив мене, та не спіймав».

Що означає слово «та»? Це «і» або «але». «Світ ловив мене, **та** не спіймав».

Тут «та» означає «але», і ми можемо знати це, тому що перед «та» в цьому реченні стоїть кома. А також тому, що це речення має **протиставлення**. Світ ловив мене, але не піймав.

Ось це маленьке слово «та» має багато значень і також навіть може бути різними частинами мови.

Наприклад, «та» може бути **займенником**, це жіночий рід від слова «той», наприклад: «Не **та** книжка, а ця».

Далі «та» може бути **сполучником**, тобто **сполучати** частини речення і словосполучення. І тут «та» може означати «і», наприклад: книжка та зошит, Аня та Коля. І тут перед «та» немає коми: книжка **та** зошит.

А якщо «та» означає «але», то тут якраз ставимо кому, наприклад:

Світ ловив мене, (кома) та не впіймав.

Або ще приклад:

Я люблю готувати, **та** не люблю прибирати на кухні.

Тут ставимо кому, тому що тут є протиставлення, що я люблю робити і що не люблю:

«Я люблю прибирати, та не люблю прибирати на кухні».

«Та» тут означає «але», можемо замінити:

Я люблю готувати, але не люблю прибирати. Це правда!

Отже, якщо «та» означає «але», треба поставити перед ним кому. І тоді це речення протиставне.

І ще, до речі, слово «та» може бути часткою, тобто таким додатковим словом, яке фактично нічого не означає, тільки передає додатковий емоційний стан, якусь емоцію, наприклад:

«**Та** що ти за людина!» або «**Та** коли нарешті ти вже будеш готова?»

Тут ось це «та» можна замінити словом «ну»: «Ну що ти за людина?»

Є ще такий вислів: «**Та** де там!»

протиставлення — contrasting, opposition

займенник — pronoun

сполучник — conjunction
сполучати — to unite, to connect

Та де там — дуже важкого його перекласти, але він означає категоричне «ні», наприклад:

«Ви більше не будете слухати цей подкаст?» — «Та де там! Звичайно, буду!»

Вживання слова «та»

Значення	Приклади
та = і	Тепер ви чоловік та дружина. Сьогодні погана погода: вітряно та хмарно. Діти люблять бігати та стрибати.
та = але	Ми дуже поспішали, та все одно запізнилися. Дуже сумно прощатися, та я впевнена, що ми ще зустрінемося. У нього багато друзів у соцмережах, та зовсім мало в реальному житті.
та (той, те) займенник	Ця книжка мені сподобалася більше, ніж та. Та зустріч була не випадкова... Ось та зірка це Сіріус — найяскравіша зірка нічного неба.
та частка	Та що ти кажеш?! Та цього не може бути! Та яке морозиво?! У мене болить горло. Та ходімо вже! Таксі вже чекає!

Завершення

І на цьому все сьогодні, сподіваюсь, ви дізналися для себе щось нове чи, можливо, зацікавилися філософією Григорія Сковороди?

Наступного разу я розповім вам ще про одну відому людину, про яку знають всі **без винятку** українці. Як ви думаєте, хто це буде? Хтось дуже-дуже відомий! Не забудьте підписатися на цей подкаст в своїй улюбленій програмі для подкастів, щоб не пропустити новий епізод.

А додаткові матеріали до цього уроку-епізоду — це конспекти уроків з транскриптами і вправами, а також картки ідіомами — ці матеріали доступні для тих, хто оформив преміум-підписку. Більше про преміум дізнавайтеся за посиланням ukrainianlessons.com/premium.

Всього вам най-найкращого! Міцного здоров'я! Па-па!

без винятку —
without exception

Вправи

1

Заповніть пропуски в реченнях словами / фразами:

підробляє	випала нагода	взяв і
не сидиться на місці	крилатий вираз	не за горами

- «З усіх втрат втрата часу найтяжча» — це мій улюблений _____
_____ Григорія Сковороди. Цей афоризм щоразу нагадує мені про цінність часу.
- Літо вже _____,
треба брати квитки на море в Одесу.
- Моя мама працює вчителькою в школі. Після уроків вона _____
_____ приватним репетитором.
- Дітям ніколи _____.
У них так багато енергії, що їм треба постійно бути в русі.
- Олег довго не думаючи _____
_____ звільнився з роботи. Ми були в шоці від його рішення.
- Коли мені як волонтеру Корпусу миру _____
_____ поїхати до України, я охоче погодився.

2

Вставте терміни, що відповідають визначенням:

1. _____ — фальшива копія чого-небудь.
2. _____ — регулярна грошова допомога тим,
хто навчається в університетах.
3. _____ — офіційний документ, який містить
розпорядження певної особи щодо її майна на випадок смерті; передсмертне бажання.
4. _____ — людина, яка
займається яким-небудь видом мистецтва (художник, скульптор, композитор, режисер...).
5. _____ — невеликий алегоричний твір,
в якому автор розповідає якусь повчальну історію, зазвичай це історія про тварин.

3

Поставте слова у правильному порядку:

1. після | я | школи | мріяв | в | вступити | університет | не склалось | та

2. погода | та | ненадовго | це | покращилась

3. треба | щодня | фрукти | їсти | овочі | та

4. люблю | українські | вивчати | прислів'я | я | приказки | та

5. тобі | щастя | бажаю | та | здоров'я | достатку | ! |

6. ця | пасує | ніж | сукня | тобі | та | більше

7. скільки | та | на | чекати | можна | тебе | ?!

4

Перекладіть українською мовою:

1. Skovoroda was a student at the Kyiv Mohyla Academy, but he did not graduate.

2. He requested (made a testament) the following epitaph (phrase) to be placed on his tombstone:
“The world tried to capture me, but didn’t succeed.”

3. Skovoroda’s portrait is placed on the second largest banknote: the 500-hryvnia banknote.

4. The poetic style and ideas of Hryhorii Skovoroda have played an important role in the rebirth of Ukrainian culture in the 20th century.

5. An English translation of Skovoroda’s fables and aphorisms was published in 1990.

Key Phrases 4-155

підробляти	1) to have a part-time job, to make extra money; 2) to falsify, to counterfeit
випала нагода	the opportunity presented itself
взяв і втік	to up and..., to take and..., to do something suddenly
не сидітись на місці	to be on the move
крилатий вираз	a winged (<i>proverbial</i>) expression, a famous phrase
не за горами	not that far off, coming soon, around the corner

Відповіді на вправи

1

1. крилатий вираз
2. не за горами
3. підробляє
4. не сидиться на місці
5. взяв і
6. випала нагода

2

1. підробка
2. стипендія
3. заповіт
4. митець
5. байка

3

1. Після школи я мріяв вступити в університет, та не склалось.
2. Погода покращилась, та це ненадовго.
3. Треба щодня їсти фрукти та овочі.
4. Я люблю вивчати українські прислів'я та приказки.
5. Бажаю вам (тобі) щастя, здоров'я та достатку!
6. Ця сукня пасує вам (тобі) більше ніж та.
7. Та скільки можна на вас (тебе) чекати?!

4

1. Сковорода був студентом Києво-Могилянської академії, але він так і не закінчив навчання.
2. Він заповів, щоб така фраза була розміщена на його могилі (надгробному камені, надгробній плиті): «Світ ловив мене та не спіймав».
3. Портрет Сковороди розміщений на другій найбільшій (найдорожчій) банкноті — банкноті 500 гривень.
4. Поетичний стиль та ідеї Григорія Сковороди відіграли важливу роль у відродженні української культури в XX (двадцятому) столітті.
5. Останні 25 років свого життя Григорій Сковорода провів як мандрівний філософ з ручкою, сопілкою і Біблією в руках.
6. Переклад байок та афоризмів Сковороди англійською, разом з біографією та аналізом його праць (творів), був опублікований в 1990 (тисяча дев'яност дев'яностому) році.

